

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ДРОГОБИЦЬКИЙ ОСЕРЕДОК УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО
ТОВАРИСТВА ІМЕНІ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО
ІНСТИТУТ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ
(Дрогобицька філія)
ДРОГОБИЦЬКИЙ ОСЕРЕДОК НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

ДРОГОБИЦЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ ЗБІРНИК

Засновано 1994 року

Випуск XIII

Дрогобич
КОЛО
2009

Алла АТАМАНЕНКО

ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ТОВАРИСТВА

Організаційно-фінансові засади діяльності наукових інституцій в еміграції та діаспорі сьогодні лише зрідка стають об'єктом дослідження¹. Створенню фінансової бази керівництво Українського історичного товариства надавало великої уваги від початку його діяльності. Причина того крилася у відсутності будь-якого державного фінансування діяльності більшості українських наукових установ та організацій. Дуже рідко деякі з них мали гранти переважно недержавних американських інституцій (зокрема, у 1950-х рр. Українська вільна академія наук у США мала грант від Фундації Форда на публікацію журналу "Аннали"). В основному, праця наукових установ та громадських організацій в еміграції базувалася на харитативних традиціях українського і західного суспільств. У 1981 р. М. Антонович слушно зауважив щодо фінансування еміграційних установ: "...мені особисто невідомо, щоб хтось на еміграції собі заробляв на прожиття чи дороблявся на українській справі. Оскільки мені відомо, українську справу роблять переважно ідеалісти, які ще вкладають свій гріш, зароблений у чужих установах чи фабриках і дають ці гроші на українські цілі, щоб якось посунути вперед українську справу взагалі, а культурну, наукову, мистецьку, шкільну і т. д., і т. д. зокрема. Якщо Ви берете участь в українському громадському житті, то Ви прекрасно знаєте, скільки часу, труду і власних грошей часом треба вложити, щоб добитися якогось успіху в одній чи другій справі"².

УІТ належало до неполітичних, недержавних організацій і жодних урядових або неурядових субсидій не одержувало. Тому для розвитку діяльності Товариства було дуже важливим створення фінансової бази, яка б уможливила видання журналу та книг, організацію конференцій та інших заходів. Тут УІТ мало розраховувати виключно на членські внески (вкладки), передплату за журнал і добровільні пожертви від членів або громадян.

Більшість українських наукових установ і організацій на заході йшла за принципом збирання грошей на створення т.зв. "залізного фонду", на банківські відсотки з якого можна було б провадити працю. Для УІТ такий фонд складався з членських внесків, передплати за журнал, розпродажу видань, пожертв окремих осіб. Але протягом довгих років створення такого фонду з різних причин було майже неможливим і на діяльність, книжкові видання та "Український історик" витрачалось майже все, що надходило.

На початку 1964 р. Л. Винар повідомляв Р. Климкевичу, що журнал має 37 передплатників³. Але така і навіть більша їх кількість в умовах діаспорного життя не могла забезпечити рентабельність та самоокупність журналу. Власне, як спеціальне історичне видання він прогнозовано не міг бути рентабельним. Це була загальна проблема еміграції та її періодиків, за винятком видань "бюджетних" українсько-американських та українсько-канадських наукових установ і деяких "партійних" журналів. З цією ж проблемою зіткнувся й видавець одного з польських історичних журналів в еміграції

Є. Гедройць. "Зошити історичні", не зважаючи на зацікавлення істориків, також не були рентабельні⁴. Тому мета зібрання "залізного фонду" була однією з провідних цілей Товариства на етапі його становлення.

Вже в 1963 р. постало питання установи, яка б "фірмувала" "Український історик" і одночасно за допомогою якої можна було б підсилити видання фінансово, бо передплатників журналу було в цей час небагато. На перших порах такою установою Л. Винар бачив Українське генеалогічне і геральдичне товариство, заступником голови якого був. Наприкінці жовтня 1963 р., після виходу першого числа "Українського історика", він звернувся до наукового секретаря Товариства з пропозицією спільно – Історична комісія "Зарева" та УГПТ – видавати журнал. Розрахунок був на те, що "кожлий член нашого Т-ва [УГПТ. – А. А.] – автоматично мав би заплачену передплату із своєї вкладки – а в Укр. Історикі був би відділ Геральдики і Генеалогії [підкреслення Л. Винара. – А. А.] як окрема секція. Там ми містили б праці із цих ділянок і було б зазначено, що ця секція видається від нашого Т-ва. Я знайшов таку друкарню – за сторінку треба платити \$ 7.00 – отже, спільними силами ми якось втримали б це видання, а членство дістало б журнал. Тоді ми навіть могли б підняти висоту вкладок із \$ 5.00 – до \$ 6.00 річно. І так в Бюлетені друкували б ся наші поточно-організаційні справи, а в УІ – статті"⁵. І хоча Р. Климкевич на пропозицію погодився⁶, незадовго було створено УІТ, яке стало видавцем журналу, тому що О. Оглоблин справедливо вважав, що цілі УГПТ є занадто тісними для завдань видання.

Олександр Петрович розумів усі складнощі, пов'язані з виданням наукового журналу і, оскільки видання часом спізнювалося і, зрозуміло, знаходилися цим незадоволені, у 1966 р. писав: "Мене трохи дивують ці нарікання на "опізнення" УІ. Занадто нетерплячі наші люди! Хай скажуть спасибі, що журнал взагалі виходить і поліпшує свій зміст і вигляд. Це справжнє чудо. Адже ж видаємо не популярний журнал загального ("всякая всячина") змісту, а фаховий – наукового характеру. Замість цих жалів, п.п. [пани. – А. А.] "нарікайли" краще б матеріально підтримали б УІ. Гадаю, що справа не в опізненні, а в тому, що журнал має багато ворогів. Не люблять його УВАН і НТШ ("конкуренція!"), бандерівці ("мельниківський орган!"), "проложні люди" [від назви "Пролог". – А. А.] (бо не їхній, і тому нема там Лисяка з його присними), і всі інші "партії" та організації (бо не вони його ведуть) і т.д., і т.д."⁷ Незадовго ситуація покращилася і вдалося налагодити контакти з представниками різних наукових осередків та політичних середовищ, які співпрацювали у виданні, хоча фінансова проблема існувала довгі роки.

Засновник "Українського історика" шукав різних шляхів заробітку для його видання. Ідеєю видавати "відбитки" [передруки статей окремими книжечками. – А. А.] з публікацій журналу, як це робили й інші редактори періодичних видань, Л. Винар поділився з Р. Климкевичем у березні 1964 р.⁸ Формальним аргументом була мета видання невеликої професійної бібліотеки, але головною була можливість збільшення коштів, що надходили б додатково. Пізніше, коли УІТ вже знайшло можливість друкувати монографії та збірки, а також у випадках, коли члени Товариства дарували на його фонд власні видання, книги продавалось з метою поповнення фінансової бази. І хоча часами представники керівництва Товариства висловлювали різні погляди щодо політики формування цін і розмірів відсотків для тих, хто займався продажем видань⁹ (в першу чергу це були представники журналу в різних містах та країнах), ця практика була притаманна не лише УІТ і в цілому приносила користь. Наприкінці 1964 р. редактор журналу мріяв про приєднання 100 меценатів видавничого фонду¹⁰.

До збірки на журнал у травні – грудні 1964 р. приєдналися М. Антонович, І. Ренетар, О. Пріцак, М. Ждан, П. Стерчо, М. Нап, А. Процик та інші¹¹.

У 1966 р. у Л. Винара виникла ідея видати марку з зображенням М. Грушевського, щоб від її реалізації назбирати на видавничий фонд¹², але Р. Климкевич відмовив від цього через те, що “видати марку якісно – не окупиться, а видати з поганим зображенням – ніхто не схоче купити”¹³.

Керівництво УІТ надавало великого значення популяризації діяльності Товариства, бо це сприяло залученню нових членів та, що було важливим для всіх наукових установ і громадських організацій в діаспорі, – покращенню його фінансового становища. Цей напрям праці до сьогодні є актуальним для більшості наукових товариств та громадських організацій діаспори. Зрозуміло, що популяризації праці Товариства сприяла в першу чергу його безпосередня діяльність (конференції, видання, зустрічі з громадянством, лекції тощо). В одному із обіжних листів, звертаючись до членів Управи Товариства та голів осередків, Л. Винар просив не забувати, що публічна опінія [думка. – А. А.] відіграє важливу роль і тому Товариство змушене інформувати громаду про свою діяльність¹⁴. Ознайомлення з проведеною працею широких кіл української громадськості, публікації в пресі про плани Товариства та їх реалізацію, організація широкого відзначення ювілеїв УІТ та його журналу давали можливість збільшення членства УІТ, передплатників журналу та залучення жертводавців. Саме тому в “Українському історик” та “Бюлетені” постійно друкувалися інформація про журнал та діяльність Товариства. Спеціальна “Сторінка УІТ” наприкінці 1960-х – на початку 1970-х рр. друкувалася в газеті Союзу українців католиків “Америка” (чому сприяв її редактор багатолітній член УІТ Л. Шанковський), з 1980 р. – у газеті Українського народного союзу “Свобода” публікувався “Літопис УІТ”, а в “Новому шляху” неперіодично з’являлася сторінка “Українське історичне товариство”. Крім того, у багатьох періодиках з’являлися “Вісті УІТ”, в яких систематично подавалася інформація про діяльність Товариства та його членів.

У цих публікаціях йшлося про діяльність Товариства, його плани, видання, статті про видатних діячів УІТ, зроблені пожертви тощо. Частина з опублікованих у газетах матеріалів дублювалася в “Бюлетені”. Публікації сприяли поширенню інформації про діяльність Товариства в українській громаді, дозволяли залучити нових передплатників журналу, поширити ряди жертводавців. Неодноразово секретар (пізніше – президент) Товариства звертався до колег з проханням інформувати про діяльність УІТ та журналу українську громадськість та громадські організації. У 1970 р. на сторінці “Український історик” в “Америці” було поміщено статтю О. Домбровського “Спопуляризуймо “Українського історика”, головною метою якої був заклик до лікарів, інженерів та інших представників інтелігенції, духовенства, підприємців, які могли стати членами-прихильниками Товариства, передплатниками та меценатами журналу¹⁵. В 1979 р. було обумовлено статус референта наукової інформації, обов’язки якого було покладено на О. Домбровського, котрий тепер мав займатися інформуванням громади про діяльність Товариства, працювати над відкриттям нових “сторінок УІТ” в українських періодичних виданнях в США, Канаді та Європі.

Протягом довгого часу популяризація діяльності УІТ була свідомою науковою політикою Управи товариства та головного редактора журналу Л. Винара, який написав чи не найбільшу кількість статей, що переважно мають історико-мемуарний характер. Метою написання таких статей і публікації джерельних матеріалів було, з одного боку, зберегти для нащадків інформацію про діяльність УІТ, осмислити її позитиви

та негативи, з іншого – популяризувати зроблене Товариством серед громадськості з метою збільшення фінансових надходжень¹⁶. Чимале значення для популяризації УІТ мали акції під час ювілеїв Товариства чи його журналу: в цей час з’являлися низка ювілейних статей у “Свободі”, “Народній волі”, “Новому шляху”, “Америці”, “Новій зорі”, “Вільному світі” та ін.¹⁷. Часто у 1960-х та 1970-х рр. на сторінках журналу та “Бюлетеня” поміщалися в різних формах безпосередні звернення щодо необхідності матеріальної підтримки видання, редколегія якого працювала без жодних гонорарів. у 1967 р. повідомлялося, що, якщо зібрати “кільканадцять тисяч доларів, видання “Українського історика” було б забезпечене на кілька років”¹⁸. На початку 1969 р. потрібну для “забезпечення” видання журналу суму було визначено в 15 тис. доларів¹⁹.

За допомогою членів Товариства проводилася різноманітна робота зі збирання коштів. Так, завдяки ред. “Америци” Л. Шанковському, у 1969 р. Союз українців-католиків став колективним спонсором УІТ і окремим зверненням закликав власних членів підтримати пожертвами важливі історичні видання²⁰. В тому ж числі газети поза межами “сторінки УІТ” було вміщено статтю ще одного з членів Товариства – проф. Петра Ісаїва “Чому потрібно українського історичного наукового журналу?”, в якій після обґрунтування потреби видання “Українського історика” було зроблено висновок, що ця підтримка має стати “просто національним обов’язком і вимогою патріотизму української еміграції”²¹. Ці заходи призвели до збільшення кількості жертводавців, але поставлена мета по збору визначеної суми не була досягнута.

Питання коштів було для Товариства актуальним постійно. Саме тому в листуванні дуже часто обговорювалися можливості залучення нових фондів. В 1977 р. розглядалися можливості відновлення діяльності Осередку та легалізації Товариства в Німеччині з метою одержання урядових дотацій на видання²². Ф. Кордуба намагався залучити для одержання коштів Німецько-українське товариство та наукові інституції, що займалися дослідженням Східної Європи²³, але досягти бажаного не вдалося.

Зібрані кошти члени Товариства старалися економити. Жоден із членів УІТ, який виконував будь-які обов’язки, не брав гонорарів за працю (лише невелика допомога для підтримки виплачувалася старшим ученим, які часто не мали жодного іншого прибутку). Тому неодноразово власні гроші на видання журналу “Український історик” додавав Л. Винар. Він, Б. Винар, Л. Биковський, О. Оглоблін, І. Світ та ін. жертвували частину накладу власних книг, які видавалися за їхні гроші, на розбудову фінансової бази УІТ. І хоча на видання “Бюлетеня” частину коштів з фінансів УІТ висилав Л. Винар – Р. Климкевич часто сам фактично повністю оплачував друк і розсилку. Про кошт друку і розсилки він повідомляв у листах. Переважно при шестиразовому друку “Бюлетеню” все обходилося в 200-400 дол., включаючи оплату помічника, який допомагав пакувати і розсилати видання. Суму видатків, оплачену Р. Климкевичем, враховувалося як його пожертву на УІТ. Після того, як помічник вже не зміг приходити, видання “Бюлетеня” стало чотириразовим.

З появою нових книжкових видань Товариства Управа була зацікавлена в поверненні хоча б частини витрачених коштів до Фонду УІТ. Тому члени Управи та представники “Українського історика” в різних містах і країнах займалися й питаннями реалізації частини тиражу серед української громади. Кожна видана книга також переважно безоплатно надсилалася до неукраїнських бібліотек з метою ознайомлення з українською проблематикою, але шукалися й можливості оплатити висилання видань за підтримки жертводавців. Якщо не вдавалося знайти жертводавців, які б допомогли оплатити друк книги, видання по передоплаті пропонувалося купити українським

банкам, об'єднанням професіоналістів, кредитовим спілкам, церковним, молодіжним, жіночим та іншим організаціям, приватним особам²⁴.

Важливим джерелом фінансових надходжень були членські внески. Тому від початку діяльності Товариства на сторінках "Українського історика", а також від перших публікацій "Бюлетеня" наголошувалося на потребі їх своєчасної сплати. Розміри членських внесків час до часу збільшувалися у зв'язку із зростанням вартості друку, поштових видатків тощо, тому що лєвова частка внеску передбачала передплату журналу "Український історик", а до 1972 р. – й одержання "Бюлетеня" Товариства.

На початку діяльності Товариства у 1965 р. членські внески склали 10 доларів на рік для мешканців США та 6 доларів²⁵ – для членів з Європи та інших частин світу і передбачали передплату журналу²⁶. Про те, що це була досить велика сума для багатьох українців в Америці на цей час (у співвідношенні з цінами на продукти та товари), свідчить лист Л. Биковського до Л. Винара з приводу збирання коштів для допомоги проф. О. Оглоблїну, який опинився у 1965 р. у скруті. В листі Л. Биковський писав: "Додаю до цього чек на 8 дол. допомоги проф. О. Оглоблїнові, зібраних в Денвері за жовтень і листопад 1965 року (Биковський – 2, Шкуть – 2, Антонечко – 1 і Вінничі – 3). Пан С. К.²⁷ пообіцяв, але й досі помімо нагадувань, нічого не вплатив, отже, як дасть – то запишеться вже на грудень 1965. Так само пан Іван І. все "нараджується" з дружиною, чи він зможе давати по 1 дол. на місяць? Наступний чек отримаєте за грудень 1965 р."²⁸. В той же час членські внески в інших українських наукових установах не були меншими – в НТШ внесок складав також 10 дол., але члени не одержували безкоштовно жодних видань. На тих самих умовах, як і в НТШ, членські внески в УВАН у США склали в 1965 р. 25 доларів.

Пенсіонери за їхньою заявою звільнялися від оплати членський внесків при умові, що вони будуть сплачувати хоча б 6 дол. (у 1965 р.) передплати на журнал. Члени Товариства, які були студентами американських і канадських університетів, платили по 5 дол. Для жителів Європи розмір членських внесків постійно був меншим, ніж для членів із США чи Канади. Різниця в розмірі членських внесків для жителів США та інших країн була пов'язана з відмінностями в курсах валют та нижчим рівнем життя в інших країнах. Крім того, члени УІТ з Європи були переважно старшими людьми, для яких сума в 10 дол. була занадто високою. В той же час, і для деякого з членів Товариства, що проживали й на американському континенті, 10 доларів були чималою сумою, тому меценатами журналу "Український історик" в тому ж 1967 р. проголошувалися ті особи, що щорічно заплатили не менше 10 дол. (додатково до суми членських внесків), установи – не менше 20.

В період становлення Товариства для забезпечення фінансової стабільності "Українського історика", зміни його формату та збільшення обсягу потрібно було збільшити кількість передплатників журналу. Для реалізації планів головного редактора щодо перенесення видання до Німеччини, за його підрахунками, потрібно було мати 400-500 передплатників, які заплатили б членських внесків біля 2 000 дол. – і це могло б дозволити видавати журнал у збільшеному обсязі²⁹. Іншим джерелом фінансування могли б стати меценати, але їх в цей час було мало.

В США в кінці 1960-х років спостерігалася інфляція. Зростала вартість видавничих та поштових послуг і це змушувало керівництво Товариства зробити кілька кроків, що мали стабілізувати його фінансове становище. Якщо у 1965 р. передплата на журнал складала 4 долари³⁰, а членські внески залишалися незмінними на початку 1967 р.³¹ (що включало одержання періодичних видань УІТ – журналу "Український історик"

та "Бюлетеня"), то до кінця 1967 р. передплата за журнал зросла до 5 доларів річно³². Розмір членських внесків часто збільшувався. Так, у 1968 членський внесок складав 12 дол., а передплата – 7, в другій половині 1969 р. було збільшено розмір передплати на журнал за 1970 р. до 8 доларів³³, а також членські внески до 8 доларів в інших країнах. На 1971 р. передплату за журнал редколегія знову була змушена підняти – до 10 доларів³⁴. Членський внесок передбачав, як і раніше, одержання "Українського історика" та Бюлетеня³⁵. Кілька років розмір внеску тримався на одному рівні, але у 1973 р., хоча "Бюлетень" вже не видавався, внесок довелося підняти до 15 дол., а передплату на журнал – до 12. Для членів-пенсіонерів, які були за заявою звільнені від членських внесків, а сплачували лише передплату, вона залишилася на рівні 10 дол., враховуючи їх переважно складне матеріальне становище. З 1974 р. до 1977 р. розмір внесків та передплати складав, відповідно, 16 і 14 дол.³⁶, з 1978 до 1982 р. – 19 дол. (передплата – 18). У 1982 р. внесок збільшився до 20 дол., з 1985 до 1988 р. – до 25 (як і передплата), з 1988 р. – 30 дол. на рік. Питання збільшення розміру членських внесків обговорювалося в традиційній епістолярній формі – членам Управи розсилалися обіжні листи-запитники – і при умові згоди більшості приймалося рішення³⁷.

Вчасна сплата членських внесків була однією з найважливіших організаційних проблем, про що свідчать публікації рубрики "Хроніка" журналу. До неї неодноразово звертався його редактор та секретар-скарбник УІТ Л. Винар. В 1969 р., у статті редактора "Бюлетеня" Романа Орїона Климкевича "З новим роком"³⁸ автор серед безпосередніх завдань членів Товариства наголосив на потребі ліквідації заборгованості членів у сплаті внесків, пояснюючи, що міцна фінансова база була потрібна, "щоб наше Товариство могло стояти на нехитких матеріальних основах. Віримо, що настане час, коли українським історикам не треба буде журитися такими справами, але поки що знаходимося серед обставин, які вимагають від нас не лише наукових, але теж грошових вкладів і причинків"³⁹. Враховуючи, що не всі передплатники і члени вчасно платили внески, використовувалася система т.зв. "пригадок", коли боржникові висилався лист із зазначенням суми оплачених внесків і пригадуванням про потребу заплатити наступні.

Кожне підвищення передплати та розміру внесків не лише обговорювалося шляхом листування, а й пояснювалося на сторінках журналу чи "Бюлетеня". У ювілейному 1973 р. друк журналу через інфляцію подорожчав і редколегія була змушена прийняти чергове рішення про збільшення розміру членських внесків та передплати за журнал. У в зверненні "Вельмишановні члени УІТ і передплатники "Українського історика" за підписом Управи УІТ та Редакції журналу, Л. Винар писав: "Ця підвишка є конечною [необхідною. – А. А.], якщо "Український історик" має дальше появлятися. [...] При тому ще раз хочемо підкреслити, що члени інших наукових товариств платять вищу членську вкладку і не одержують жадних публікацій"⁴⁰. Передплатникам журналу пропонувалося стати членами-прихильниками УІТ і значалося, що члени УІТ будуть одержувати різні видання з 20%, а передплатники журналу – з 10% знижкою. Включення до членства тих, хто лише передплатував журнал, в той час давало можливість збільшити надходження до фонду хоча б на 2 долари з особи. Також в цей час обдумувалися можливості здешевлення вартості друку журналу за рахунок використання нових друкарських технологій⁴¹, що, на жаль, так і не вдалося реалізувати.

Відповідно до західної традиції, обов'язково називалися всі жертводавці, розповідалися про меценатів, які пожертвували більшу суму. Найбільшими жертводавцями Товариства перші роки його існування ставали члени Управи та Редколегії журналу.

... в 1967 р. Л. Винар пожертвував на видавничий фонд 100 доларів⁴², що на той час для багатьох родин було дуже великою сумою. В кожному томі "Українського історика" друкувалися списки жертводавців з вказаними сумами пожертви, які, зокрема у першій половині 1965 р., складали від 200 (О. Вінтоняк) до 1 (Н. Гафткович) доларів⁴³, в другій половині найбільшою жертвою став даток від Українського банку "Парма Сейвінгс" – 25 доларів⁴⁴.

Перші меценати, як уже згадувалося, мали жертвувати в 1967 р. 10 дол. від особи або 20 дол. від установи. В 1969 р. було змінено положення про статус мецената. Тепер потрібно було скласти пожертву в розмірі не менше 50 доларів від особи, чи 100 доларів від установи⁴⁵, що було доречним при необхідності одночасного видання журналу, бюлетеня та книг і прагнення створення "залізного фонду". В журналі та в "Бюлетені" найбільшим меценатам Товариства присвячувалися окремі статті, а списки жертводавців постійно подавалися в журналі та "Бюлетені".

Активне проведення акцій зі збору коштів – явище притаманне не лише УІТ, а й іншим науковим організаціям в діаспорі (включно з деякими американськими українознавчими інституціями, фінансування яких здійснювалося за рахунок коштів, зібраних українською громадою), які, як уже зазначалося, не мали додаткового фінансування. Вартість передплати журналу, хоч її і доводилося час до часу підвищувати, не могла бути завеликою, бо це могло негативно вплинути на кількість передплатників і взагалі зменшити фінансову основу діяльності Товариства. Тому "Український історик" фактично видавався не скільки за рахунок передплат, скільки "на базі пожертв"⁴⁶. Хоча в неукраїнських наукових виданнях, зрозуміло, список жертводавців ніколи не подавався, довгий час в "Українському історикі" друкували список пожертв, бо інакше, як писав М. Антонович, "зі язики вирішать, що ми перейшли на бюджет якоїсь таємної організації, чи якогось уряду. Совети це відразу підхоплять. Для історії, думаю, має значення, що ми працювали без чужої допомоги і що нас підтримувала громада, а майбутній історик з цього зможе і витягти правильні висновки"⁴⁷. М. Антонович і надалі виступав за публікацію списків жертводавців у журналі⁴⁸, але редколегія наприкінці 1980-х рр. прийняла рішення про публікацію списків як листа-вкладки до журналу, а з відродженням бюлетеня – на його сторінках.

Часом на початку 1960-х років пожертви були зроблені не у грошовому вигляді, а як частина тиражу власних книг. Тоді гроші за їх реалізацію (з проханням про купівлю видань для себе або бібліотек Управа зверталася до членів і передплатників) також надходили до фонду Товариства. Одним із перших це зробив Б. Винар, подарувавши "кількадесят примірників своєї праці "Українська промисловість" (ЗНТШ, Т. 175, 400 с.)"⁴⁹. Книга коштувала 5 доларів, а прибуток від її продажі мав піти на видання "Українського історика". Подарував свою книгу "Духові впливи Києва на Московщину в добу Гетьманської України" (НТШ, 1965) й Б. Корчмарик (книга коштувала 4 долари і прибуток був призначений на видавничий фонд). Інший щедрий дарунок було зроблено відданим членом Товариства Л. Биковським, який "у зв'язку із розгорненням збірки на видавничий фонд" журналу у 1969 р. подарував 500 примірників свого видання "Від Привороття до Трапезунду" на суму тисяча п'ятсот доларів⁵⁰. Така значна жертва була зроблена вперше і в "Українському історикі" було опубліковано теплу подяку⁵¹. Книги ж було розіслано членам Товариства з проханням заплатити за видання 3 долари. Гроші з продажу також мали йти на видавничий фонд. В 1970 р. 500 примірників своєї книги "Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Тараса Шевченка. 1882 – 1930" пожертвував Л. Винар. Книга коштувала 3.5 долара, а членам

УІТ її пропонувалося придбати зі знижкою – за 3⁵². Прибуток з продажу також був призначений на видавничий фонд. Практика висилання видань УІТ членам Товариства продовжувалася і пізніше, тому що це стало одним із факторів поповнення фонду. Таким чином розсилалися книги Я. Настернака, Л. Винара, Л. Биковського, С. Мішка та ін. Так, у 1980 р. дохід з англomовного видання книги Л. Биковського "Соломон Гольдфельман: портрет політика і педагога. Сторінка українсько-жидівських зв'язків" автором було призначено на видавничий фонд УІТ⁵³. Іноді пожертви надсилали як "нев'янучий вінок на могилу" провідних членів Товариства. Зокрема, Теренове керівництво ОУН в Австралії прислало 25 доларів у пам'ять керівника представництва УІТ в Канаді Ориси Судчак⁵⁴, замість квітів на могилу пропонувалося давати пожертви на УІТ родиною Олександра Тимошенка, Михайла Ждана, Юліана Каменецького та ін.

В багатьох числах "Бюлетеня" заклиалося прислудувати нових меценатів та жертводавців і з вдячністю наводилися приклади таких пожертв. Так, у числі 5 (17) за вересень-жовтень 1968 р. згадувалося: "Минулого місяця ми одержали добровільний даток від нашого члена й емерита, проф. В. Міяковського, в сумі \$15.00. Проф. В. Міяковський пише, що "є багато людей, науковців, істориків, для яких кілька доларів за журнал легко пожертвувати". Просимо наших членів узяти собі до серця ці слова нашого сеніора й визначного вченого"⁵⁵. Списки жертводавців спочатку поміщалися в УІ, з 1967 р. – і в "Бюлетені". Від 1969 р. в журналі дякували лише за найбільші пожертви, але в "Бюлетені" постійно подавалися списки жертводавців, в яких згадувалися всі, навіть найменші суми – в 1 чи 2 долари. Як приклад шляхетної меценатської пожертви, в журналі ч. 1-3 за 1970 р. повідомлялося про те, що видатна письменниця та скульптор Оксана Лятуринська, яка не була членом УІТ, в заповіті призначила на "Українського історика" 150 дол. і її волю виконала Оксана Соловій⁵⁶. Утім, ситуація з фінансами для видання "Українського історика" була не найкращою. В 1965 р. журнал мав уже 300 передплатників⁵⁷, але навіть у 1968 р. Л. Винар писав Р. Климкевичеві: "Дуже добре, що Вам сняться сні про мільоновий фонд УІ... бодай в сні щось приємного переживається. На ділі може ще видамо одне число УІ (і то з недобором) і на цьому стане. [...] Моя остання стаття в Бюлетені наразі "не сплodiла" ані одного добровільного датку"⁵⁸.

Але не зважаючи на це, практично в усіх програмних статтях, написаних Л. Винаром чи Р. Климкевичем для "Бюлетеня", в рубриці "Хроніка" або редакційних статтях "Українського історика" наголошувалося на справах фінансування Товариства. В одній із таких статей, надрукованих у 1970 р., було акцентовано головні складові фінансової успішності Товариства. На думку автора (Л. Винар), члени УІТ і читачі УІ могли допомогти Товариству: а) збільшенням кількості передплатників журналу (що було цілком логічним, бо при замовленні більших тиражів видання зменшувалася собівартість одного примірника); б) залученням нових меценатів, в тому числі й підприємств та банків і власними пожертвами; в) допомогою у розповсюдженні видань УІТ; г) проведенням спеціальних збірок⁵⁹.

Для збільшення фонду проводилися також окремі збіркові акції (що цілком відповідало традиції наукових товариств та установ на еміграції). Одну із перших таких акцій було організовано у 1967 р. Для її проведення деякі члени УІТ одержали т.зв. "збіркові листи", а в журналі про це було повідомлено членство, з наголосом про те, що від успіху проведення збірки буде залежати подальша поява УІ⁶⁰. "Збіркові листи" висилалися членам УІТ до різних країн США, Канади, Німеччини, Великобританії,

Австралії тощо⁶¹. Зазначені в них персональні пожертви вказувалися потягом перших років існування Товариства – в журналі (спочатку – в “Хроніці”, пізніше – на окремій вкладці), а від 1967 р. – в “Бюлетені”. У виготовленні (на копіювальній техніці) “збіркових лист” Л. Винареві до 1972 р. допомагав Р. Климкевич, який також допомагав розсилати їх представникам Товариства для проведення збірки⁶². Листи розсилалися членам Товариства “із великим проханням не відмовитися зібрати серед Ваших знайомих добровільні датки на видавничий фонд нашого журналу. Збільшений об’єм “Українського Історика” вимагає напруження всіх наших зусиль і додаткових фондів, яких ми не маємо”⁶³ Власне, саме пожертви склали більшу частину фінансових надходжень, а не передплата за журнал⁶⁴. Причиною тут було те, що при встановленні реального розміру передплати, який включав би видатки на друк видання, його поштове розсилання тощо, він був би завеликим і в умовах діаспори це могло б призвести до зменшення кількості передплатників та зменшення накладу і відтак – збільшення вартості його друку.

Для проведення акцій збору коштів використовувалися будь-які нагоди. Дуже важливими були ювілеї Товариства та його журналу, що акцентували увагу громадськості на їх діяльності та уможлилювали поповнення фонду. У 1972 р. з нагоди планованого відзначення 10-ліття журналу членів Товариства закликалися приєднати 1000 нових передплатників і “розбудувати ювілейний фонд “Українського історика”⁶⁵. Також було дещо вдосконалено систему меценатства. Тепер ті меценати, які жертвували 500 або більше доларів, ставали “доживотними [тими, що залишаються меценатами до кінця життя (life member). – А. А.] фундаторами” і мали одержати три видання українознавчої тематики. Добродії, які пожертвували б від 100 до 300 доларів, ставали меценатами і мали одержати дві книги. Жертводавці суми від 50 до 100 доларів мали одержати одне видання. Всі пожертви мали бути відзначені в журналі та пресі⁶⁶. Враховуючи, що 500 доларів були сумою немалою, редколегія журналу пропонувала виплачувати пожертви частинами (“ратами”).

1973 р., природно, був оголошений “Роком “Українського історика”, в якому було заплановано створення 50-тисячного ювілейного фонду. В журналі було уточнено категорії меценатів. Члени-фундатори мали дати пожертву у розмірі “від 500 до 1000 дол. або більше”. Такі члени мали до кінця своїх днів одержувати журнал і всі видання Товариства, а також 5 книг з українознавчої тематики англійською чи українською мовою. Меценатами УІТ мали стати особи, що жертвували б від 300 до 500 дол. Вони також мали постійно одержувати журнал та видання УІТ, а також відразу після пожертви одержували три книги. “Добродії УІТ” мали пожертвувати від 100 до 300 дол. Вони мали право протягом двох років одержувати журнал та одноразово після пожертви одержати дві книги. І “прихильники УІ” мали пожертвувати від 50 до 100 дол. За таку пожертву вони одержували річну передплату на журнал та одне книжкове видання. До цієї категорії належали й жертводавці, які змогли пожертвувати менше 50 дол. Опублікований тут же список пожертв свідчить про причини потреби активізації збору фінансів на фонд: по 300 дол. жертвували лише дві особи і установка (яка оголосила про пожертву 300 дол., але реально заплатила 200, залишивши 100 дол. для оплати пізніше). Більшість жертводавців платили суми від 25 до 5 дол. Всі жертводавці попередніх місяців з подякою були названі в журналі, у зв’язку із відсутністю “Бюлетеня”. Але коштів було зібрано недостатньо, тому збірку було продовжено на 1974 р.⁶⁷ Перелік прізвищ жертводавців із зазначенням розмірів пожертв був поміщений у журналі.

Іноді у зв’язку із ювілеями, крім традиційних збірок, проводилися інші за формою акції, які так само мали дати додаткові копії. У статті “Напередодні 10-ліття “Українського історика” Р. Климкевича, опублікованій у “Бюлетені” в 1972 р.⁶⁸, автор відзначив потребу збільшення фінансової бази видання журналу “Український історик”. Як “належний знак пошани” його засновників та редактору Л. Винару редактор “Бюлетеня” пропонував відзначити Ювілей “даром приязні” – пожертвою на видавничий фонд журналу: “Ми знаємо, що серед нашого членства є чимало не найбагатших і не наймолодших, недужих і безробітних, ми знаємо, що нам приходилося вже частіше просити в наших членів за добровільними грошовими датками, але в даному випадку справа не в висоті пожертви, лише в її значенні...”⁶⁹.

Л. Винар про зміст статті до публікації в “Бюлетені” не знав. Одержавши видання і побоюючись зворотної реакції на статтю, він написав Р. Климкевичу: “Я Вам вдячний за всі признання і незаслужені компліменти (працю ми всі разом тягнемо за винятком деяких “світочів”, але гадаю, що Ваш шляхетний жест викличе репліки, мовляв “Климкевич забронзовує Винаря” і т.д. Ваша стаття цікава – але її друга сторінка присвячена моїй скромній особі і замість “дару приязні” – прийде інший дар у формі традиційно-українській...”⁷⁰. Втім, побоювання не справдилися і ювілейна акція збору коштів набувала нових форм.

У 1973 р. у зв’язку із 10-літтям журналу українські митці, які мешкали в різних містах США, подарували УІТ свої картини для їх продажу на аукціоні-лотереї. Одержані кошти мали піти на фонд УІТ. Серед художників, які брали участь в акції, були Любослав Гуцалюк, Яків Гніздовський, Петро Мегик, Надія Сомко-Макаренко, Степан Рожок, Іванка Ліщинська, Дзвінка Барабах, Христина Зелінська, Наталя Стефанів, Софія Лада, Богдан Кондра, Богдана Палевич, Роман Васишин-Гармаш. Кураторія Мистецької фундації ім. Артемія Кирилюка у Філадельфії (гол. Петро Мегик) подарувала дві картини А. Кирилюка. Завдяки великій організаторській праці проф. П. Мегика та представника журналу “Український історик” у Філадельфії др. Романа Коса більшість художників була з цієї місцевості. Перша лотерея мала відбутися 6 березня 1974 р. в Клівленді. Книжки з лотерейними білетами вартістю по 10 дол. за 5 білетів було розіслано членам Товариства. Закликалися також українські культурні, жіночі, молодечі, студентські та інші організації створювати комітети для залучення учасників лотереї, що було підтримано частиною таких організацій⁷¹. 11 травня 1974 р. в Клівленді під час ювілейного вечора, присвяченого 10-літтю журналу “Український історик” відбувся розіграш лотереї⁷². Пізніше Товариство ще неодноразово поверталося до можливості проведення лотереї подарованих мистецьких творів з призначенням прибутку з них на Видавничий фонд. Крім того, з нагоди 10-ліття журналу було виготовлено оправлені в тверді обкладинки примірники “Українського історика” за 10 років (1962 – 1972), які в журналі пропонувалося купити окремим установам та громадянам для місцевих бібліотек за 120 доларів. Власне, ювілейна акція по збору коштів з нагоди 10-ліття УІ дала відносно непогані результати. В журналі № 3-4 за 1973 р. повідомлялося, що на акцію зі збору коштів відгукнулося 180 осіб і установ. Але однією акцією неможливо було розв’язати фінансові проблеми і подібні заходи продовжувалися. У рік десятиліття “Українського історика” 15 червня у Денвері відбувся концерт молоді талановитієї піаністки Христини Кузьмич, дохід з якого був призначений на Видавничий фонд журналу⁷³.

Важливе значення для розвитку фінансової бази мало набуття Товариством у 1977 р. офіційного статусу неприбуткової організації⁷⁴, що при пожертвуванні будь-якої суми

дозволяло жертводавцям не оподатковувати таку саму суму в федеральних податках. Такий крок мав збільшити кількість жертводавців. Це ж можна було робити в середині 1980-х років жертводавцям у канадській провінції Онтаріо⁷⁵. М. Антонович домовився з Альбертським товариством для збереження української культури на чолі з інж. Василем Кундою, що пожертви, які приходять на УІТ, можна було не оподатковувати завдяки підтримці канадського Товариства⁷⁶.

До 15-ліття журналу у 1978 р. було також оголошено "збіркову" акцію. Крім того, було уточнено категорії меценатів. Фундаторами "Українського історика" залишалися особи чи установи, що жертвували від 500 до 1000 чи більше дол. Меценатами були жертводавці, що подарували від 300 до 500 дол. Доброті – від 100 до 300 дол. Прихильниками журналу були ті, хто пожертвував від 50 до 100 дол. Але в журналі підкреслювалося: "Незважаючи на вищезгадані категорії жертводавців – УІТ буде вдячне навіть за найменші пожертви на розбудову Видавничого фонду"⁷⁷. Після початку акції 500 дол. жертвувала Товариству лише Федеральна кредитова спілка "Самопоміч" в Чикаго. Решта жертводавців – як осіб, так і інституцій – жертвували до 100 дол.⁷⁸

Певні фінансові надходження дало й проведення ювілейного вечора в Монреалі, організованого Осередком УІТ на чолі з М. Антоновичем. Головним представництвом журналу "Український історик" на чолі з О. Судчак та Українським студентським клубом МакГільського університету. Під час вечора прозвучали доповіді М. Антоновича, Л. Винара, Р. Олійника-Рахманного та концерт відомих канадських піаністів Любові та Гриней Жуків. Цей вечір приніс 1700 дол. на видавничий фонд журналу⁷⁹. При цьому для членів УІТ в Канаді залишалося актуальним питання одержання податкових пільг (можливості "відтягнення від податку") при умові пожертвування більшої суми⁸⁰.

Ювілейні збіркові заходи все одно не дали достатньо потрібних коштів і у зверненні Управи УІТ та редакції, опублікованому в останньому номері за 1978 р., 1979 р. було оголошено Роком "Українського історика"⁸¹. У зв'язку із відзначенням у 1978 р. 15-ліття журналу, а в 1980 р. – 15-ліття діяльності УІТ 1979 та 1980 рр. були оголошені Управою Товариства роками розбудови української незалежної історичної науки на Заході⁸². Не зважаючи на одержання певних надходжень, з метою залучення більшої кількості жертводавців мінімальна сума, яку мали жертвувати прихильники журналу, складала в 1981 р. вже не 50, а 25 дол.⁸³

В 1983 р. відзначалося 20-ліття журналу. У традиційному вже зверненні з нагоди ювілею проголошувалося ювілейну збірку, метою якої було зібрати 50 тис. дол.⁸⁴. Але зібрати цю суму можна було лише при активній співпраці громади – тому було уточнено розмір пожертвування для одержання статусу пожиттєвого ("доживотного") члена. На відміну від попереднього він складав суму від 300 дол.

Крім "Українського історика", вимагали фінансування й інші видавничі проекти. Для видань з певної тематики також шукали жертводавців і створювали спеціальні фонди. В другій половині 1970-х рр. було створено окремі фонди, призначений на видання "Історичного атласу України". В 1974 р. було засновано Видавничий фонд Михайла Грушевського⁸⁵. В 1983 р. пожертвуваними вдовою відомого єврейського дослідника і політичного діяча Соломона Гольдельмана Міріам 100 дол. було започатковано Видавничий фонд імені її чоловіка⁸⁶, який було призначено головним чином на видання праць про українсько-єврейські взаємини. В 1986 р. у зв'язку із запланованим виданням книги І. Каменецького про нацистську політику проти України в Другій світовій війні вже не створювали спеціального видавничого фонду, але шукали за фундаторами її видання. В подібних випадках, якщо знаходилися особи чи установи,

які жертвували на здійснення публікації, у ній, згідно із західними традиціями, вказувалися імена жертводавців.

У зв'язку з відзначенням 50-ліття смерті Михайла Грушевського в 1983 – 1984 рр. активізувалася діяльність зі збору коштів на заплановані у зв'язку із річницею видання праць вченого та дослідження про нього, які надходили на окремий банківський рахунок Видавничого фонду ім. М. Грушевського. В УІ закликалися пожертвувати "одноразовий дамок" на цей фонд. Однією з перших 100 дол. пожертвувала вдова Іллі Вітановича п. Дарія в пам'ять свого покійного чоловіка. Крім того, по 100 дол. на фонд жертвували Л. Винар, Г. Свободяник та 10 дол. – Р. Домбчевський⁸⁷. У вересні 1984 р. в м. Пармі (Огайо) відбувся академічний вечір – зустріч з українською громадою Клівленда, організований Товариством сприяння УІТ. Після доповідей відбулося їх обговорення й проведення лотереї картин, подарованих відомими українськими художницями Надією Сомко та Е. Завільською, прибуток з якої було призначено на Видавничий фонд УІТ⁸⁸. Крім того, наприкінці весни того ж року Товариством "для розбудови Видавничого Фонду М. Грушевського"⁸⁹ було перевидано поштовою картку із зображенням М. Грушевського з його автографом, вперше опубліковану у 1926 р. Для популяризації діяльності Товариства, що мала на меті перш за все збільшення фінансових пожертв, в газетах було подано інформацію про нові архівні знахідки з грушевськіяни – документи з австрійських архівів, які мали бути опубліковані в повному тематичному випуску УІ⁹⁰.

Широке відзначення 20-ліття Товариства та Року Михайла Грушевського. активна видавничая та популяризаторська діяльність принесли в 1984 – 1985 рр. збільшення кількості жертводавців, як на загальний Видавничий фонд, так і на Видавничий фонд ім. М. Грушевського. Частина членів Товариства жертвувала гроші на Видавничий фонд УІТ в пам'ять сл. пам. матері президента УІТ та головного редактора журналу Євфросини Йосипи Винар, яка у 1965 – 1975 рр. допомогала у виконанні обов'язків адміністратора УІ⁹¹. В цьому році у фінансуванні видавничої діяльності Товариства ледве не вперше допомогли й інші наукові й дослідницькі інституції. Так, у зв'язку із публікацією значного масиву матеріалів про О. Кандибу-Ольжича в "Українському історичному" за 1985 р. видання пожертвою у 1200 фунтів підтримала Фундація ім. О. Ольжича у Великій Британії. Українська американська асоціація університетських професорів, головою якої в цей час був М. Пап, дала дотацію 1000 дол. на видання праці за ред. Л. Винара "Михайло Грушевський, 1866 – 1934. Бібліографічні матеріали". Філія Українського національного об'єднання в Ст. Боніфас (екзекутивним секретарем якої був п. В. Климків) встановила річну дотацію в розмірі 500 дол. на видання УІТ, а в 1985 р. дала ще 750 дол. на Видавничий фонд М. Грушевського⁹². Збільшувати фінансову базу УІТ продовжували допомагати й керівники осередків в різних країнах. Зокрема в Європі до потенційних жертводавців було розіслано лист від імені Л. Винара та Т. Мацькова з проханням передплатити журнал та "скласти пожертву" з нагоди 20-ліття УІТ⁹³.

Значне поповнення Видавничого фонду УІТ відбулося у 1986 р., коли прихильник української історії інж. Василь Ростун з Чикаго пожертвував на Видавничий Фонд ім. М. Грушевського з нагоди відзначення 70-ліття Української Центральної Ради та її голови 50 тис. дол. Пожертвою він відзначив також світлу пам'ять своєї дружини – лікаря Тетяни Ростун (1911 – 1986). З тих пір Видавничий фонд ім. М. Грушевського було перейменовано у Видавничий фонд М. Грушевського ім. інж. Василя та др. Тетяни Ростунів. Про цей княжий дар Товариство відразу ж повідомило громадськість⁹⁴.

З поповненням фонду поширилися можливості видань, присвячених ученому. Зрозуміло, що цих коштів було дуже мало для організації в умовах діаспори англомовного перекладу та публікації "Історії України-Руси", але було задумано підготовку збірника спогадів про М. Грушевського⁹⁵.

Підкреслимо, що всі роки існування Товариства його фінансові надходження та видатки перевірялися Контрольною комісією Товариства, а з одержанням статусу неприбуткової організації – додатково фахівцем-американцем. Крім того, звіти подавалися до відповідних урядових структур. Такий контроль допомагав уникати фінансових порушень в діяльності УІТ.

Отже, в умовах відсутності будь-якої державної підтримки УІТ пошук коштів на видання був важливим напрямом діяльності керівництва Товариства. Фінансування УІТ відбувалося за рахунок членських внесків, передплати журналу, добродійних пожертв як у грошовій, так і іншій формах (зокрема, прибуток з розпродажу подарованих для цього книг), що цілком вписувалося в харитативні традиції українського та західного суспільства. Враховуючи, що УІТ було науковою фаховою інституцією, яка об'єднувала вчених та любителів історії, недостатність фінансових надходжень іноді стримувала реалізацію науково-видавничих проектів.

¹ Боряк Т. Організаційно-фінансові засади функціонування еміграційних інституцій у Чехословацькій Республіці // Архіви України. – 2004. – № 4-6. – С. 175-184.

² Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "М. Антонович". – Лист М. Антоновича до К. Фішика від 14 грудня 1981 р.

³ Архів УІТ (архів Р. Климкевича). – Ф. "Листування". – Спр. "Р. Климкевич". – Лист Л. Винара до Р. Климкевича від 24 березня 1964 р.

⁴ Вандич П. "Історичні зошити" // Дух і літера. – Режим доступу: <http://duh-i-litera.kiev.ua/index>.

⁵ Архів УІТ (архів Р. Климкевича). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Лист Л. Винара до Р. Климкевича від 14 жовтня 1964 р.

⁶ Лист Р. Климкевича до Л. Винара від 9 січня 1964 р. Див.: Винар Л. Українське генеалогічне і геральдичне Товариство // Український історик. – 2003. – Ч. 1-5. – С. 161.

⁷ Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "О. Оглоблин". – Лист О. Оглоблина до Л. Винара від 30 травня 1966 р.

⁸ Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "М. Антонович". – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 27 липня 1980 р.

⁹ Архів УІТ (архів Р. Климкевича). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Лист Л. Винара до Р. Климкевича від 24 березня 1964 р.

¹⁰ Там само. – Лист Л. Винара до Р. Климкевича від 9 грудня 1964 р.

¹¹ Архів УІТ. – Ф. "Обіжники". – Спр. "Збірне меценатство "Українського Історика". – Обіжний лист [грудень 1964].

¹² Архів УІТ (архів Р. Климкевича). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Лист Л. Винара до Р. Климкевича від 30 травня 1966 р.

¹³ Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "Р. Климкевич". – Лист Р. Климкевича до Л. Винара від 5 червня 1966 р.

¹⁴ Обіжник до членів Управи і голов клітин УІТ // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства / Ред. А. Атаманенко. Нью-Йорк-Острого, 2006. – С. 313.

¹⁵ Домбровський О. Спонуляризуймо "Українського історика" I // Америка. – 15 грудня 1970 р. – Ч. 218.

¹⁶ Хроніка. Українське історичне товариство. Матеріали до історії УІТ // Український історик. – 1970. – Ч. 1-3. – С. 206.

¹⁷ Хроніка. Українське історичне товариство. Відзначення 15-річчя "Українського історика" // Український історик. – 1978. – Ч. 4. – С. 130-131.

¹⁸ Від Українського історичного товариства й редакції журналу "Український історик" // Український історик. – 1967. – Ч. 3-4. – С. 155.

¹⁹ Хроніка. Українське історичне товариство. 15.000 на видавничий фонд УІТ // Український історик. – 1969. – Ч. 1-3. – С. 173.

²⁰ Л. Ш. [Лев Шанковський] "Провидіння" й Українське Історичне Товариство // Америка. – 1969. – 12 вересня 1969 р. – Ч. 163.

²¹ Ісаїв П. Чому потрібно українського історичного журналу? // Америка. – 1969. – 12 вересня 1969 р. – Ч. 163.

²² Архів УІТ. – Ф. "Логос". – Спр. "Ф. Кордуба". – Лист Л. Винара до Ф. Кордуби від 4 грудня 1977 р.

²³ Там само. – Лист Ф. Кордуби до Л. Винара від 16 грудня 1977 р.

²⁴ Архів УІТ (архів М. Антоновича). – Ф. "Листування". – Спр. "Адміністрація УІ". – Лист Л. Винара до М. Антоновича та К. Роговського від 4 квітня 1989 р.

²⁵ Такий розмір внеску був визначений за пропозицією о. Іриней Назарка (Архів УІТ (архів М. Ждана). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Лист Л. Винара до М. Ждана [грудень 1964]).

²⁶ Хроніка. Українське історичне товариство. Обіжний лист, ч.1. 28.V.1965 // Український історик. – 1965. – Ч. 1-2. – С. 91.

²⁷ Тут і далі в цитаті прізвища скорочено.

²⁸ Винар Л., Атаманенко А. Епістолярні джерела до історії Українського історичного товариства. З листування доц. Лева Биковського // Український історик. – 2004. – Ч. 1-2. – С. 241.

²⁹ Архів УІТ (архів М. Ждана). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Лист Л. Винара до М. Ждана [грудень 1964].

³⁰ Від редакції "Українського історика" // Український історик. – 1965. – Ч. 1-2. – С. 96.

³¹ Членська вкладка. Бюлетень, рік I, ч.1 // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. – Нью-Йорк-Острого, 2006. – С. 36-37.

³² Хроніка. Українське історичне товариство. Передплата "Українського історика" // Український історик. – 1967. – Ч. 1-2. – С. 121.

³³ Хроніка. Українське історичне товариство. Нова передплата на "Український історик" // Український історик. – 1969. – Ч. 4. – С. 133.

³⁴ Хроніка. Українське історичне товариство. Український історик. Членська вкладка // Український історик. – 1970. – Ч. 4. – С. 130.

³⁵ Хроніка. Українське історичне товариство. Членська вкладка // Український історик. – 1969. – Ч. 4. – С. 133.

³⁶ Хроніка. Українське історичне товариство. Нові члени // Український історик. – 1977. – Ч. 1-2. – С. 154.

³⁷ Див.: Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "Ю. Бойко-Блохин". – Обіжний лист в справі голосування відносно висоти членських вкладок і категорій членства УІТ.

³⁸ Р. О. К. [Роман Оріон Климкевич]. З новим роком. Бюлетень, рік III, ч.6 (24) // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. – Нью-Йорк-Острого, 2006. – С. 157-158.

³⁹ Там само.

⁴⁰ Вельмишановні члени УІТ і передплатники "Українського історика" // Український історик. – 1973. – Ч. 1-2. – С. 166.

⁴¹ Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "М. Антонович". – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 5 лютого 1973 р.

⁴² Хроніка. Українське історичне товариство. Видавничий фонд // Український історик. – 1967. – Ч. 1-2. – С. 121.

⁴³ Від редакції "Українського історика" // Український історик. – 1965. – Ч. 1-2. – С. 96.

⁴⁴ Хроніка. Українське історичне товариство. Обіжний лист, 1.XII.1965 // Український історик. – 1965. – Ч. 3-4. – С. 112.

⁴⁵ Збірне меценатство "Українського Історика". Бюлетень, рік III, ч.3 (21) // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. – Нью-Йорк-Острого, 2006. – С. 142.

⁴⁶ Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "М. Антонович". – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 10 січня 1987 р.

⁴⁷ Там само. – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 15 грудня 1987 р.

⁴⁸ Там само. – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 17 січня 1988 р.

⁴⁹ Українське історичне товариство. Обіжний лист, ч. 1. 28. V. 1965 // Український історик. – 1965. – Ч. 1-2. – С. 92.

⁵⁰ Українське історичне товариство. Визначний меценат "Українського історика" // Український історик. – 1969. – Ч. 4. – С. 133.

⁵¹ Там само.

⁵² Хроніка. Українське історичне товариство. Меценати "Українського історика" // Український історик. – 1970. – Ч. 1-3. – С. 207.

⁵³ Хроніка. Українське історичне товариство. Видання УІТ // Український історик. – 1980. – Ч. 1-4. – С. 220.

⁵⁴ Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "М. Антонович". – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 15 вересня 1981 р.

⁵⁵ Допомогова акція "Українському Історикові". Бюлетень, рік II, ч.4 (16) // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. – Нью-Йорк-Острого, 2006. – С. 111-112.

⁵⁶ Пожертва сл. пам. Оксани Лягуриної // Український історик. – 1970. – Ч.1-3. – С.208.

⁵⁷ Архів УІТ (архів Р. Климкевича). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Лист Л. Винара до Р. Климкевича від 17 вересня 1965 р.

⁵⁸ Там само. – Лист Л. Винара до Р. Климкевича від 31 травня 1968 р.

⁵⁹ Хроніка. Українське історичне товариство. Потрібна допомога українського громадянства // Український історик. – 1970. – Ч. 4. – С. 131.

⁶⁰ Хроніка. Українське історичне товариство. Видавничий фонд // Український історик. – 1967. – Ч. 3-4. – С. 147.

⁶¹ Хроніка. Українське історичне товариство. Обіжний лист, 1. XII. 1965 // Український історик. – 1965. – Ч. 3-4. – С.112; Хроніка. Українське історичне товариство. Збіркові листи // Український історик. – 1967. – Ч. 1-2. – С. 138.

⁶² Архів УІТ. – Ф. "Листування". – Спр. "Р. Климкевич". – Лист Р. Климкевича до Л. Винара від 13 вересня 1968 р.

⁶³ Архів УІТ (архів М. Ждана). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Обіжний лист від 28 лютого 1966 р.

⁶⁴ Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "М. Антонович". – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 15 грудня 1987 р.

⁶⁵ Вельмишановні і дорогі читачі "Українського історика"1 // Український історик. – 1972. – Ч. 3-4. – С. 155.

⁶⁶ Там само. – С. 155.

⁶⁷ Наукова хроніка. Видавничий фонд "Українського історика" // Український історик. – 1974. – Ч.1-3. – С.244.

⁶⁸ Напередодні 10-ліття "Українського Історика". Бюлетень, рік VI, ч. 2 (34) // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. – Нью-Йорк-Острого, 2006. – С. 253-257.

⁶⁹ Там само. – С. 256.

⁷⁰ Архів УІТ (архів Р. Климкевича). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Лист Л. Винара до Р. Климкевича від 10 серпня 1972 р.

⁷¹ Архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "70-й Відділ СУА". – Лист Л. Винара до О. Бобиляк від 16 грудня 1973 р.

⁷² Наукова хроніка. Відзначення 10-и ліття "Українського історика" в Клівленді // Український історик. – 1974. – Ч. 4. – С. 124.

⁷³ Добродійний концерт на Ювілейний фонд "Українського історика" // Свобода. – 3 липня 1973. – Ч. 124.

⁷⁴ Хроніка. Звільнення УІТ від федерального податку // Український історик. – 1977. – Ч. 1-2. – С. 154.

⁷⁵ Хроніка. Українське Історичне Товариство. Видавничий фонд Українського Історичного Товариства // Український історик. – 1985. – Ч. 1-4. – С. 252.

⁷⁶ Архів УІТ (архів М. Антоновича). – Ф. "Листування". – Спр. "В. Кунда". – Лист В. Кунди до М. Антоновича від 31 березня 1987 р.; архів УІТ (архів Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "М. Антонович". – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 13 квітня 1987 р.

⁷⁷ Хроніка. Видавничий фонд УІТ // Український історик. – 1978. – Ч. 1-3. – С. 193-194.

⁷⁸ Там само.

⁷⁹ Хроніка. Українське історичне товариство. Відзначення 15-річчя "Українського історика" // Український історик. – 1978. – Ч. 4. – С. 130-131.

⁸⁰ Архів УІТ (Л. Винара). – Ф. "Листування". – Спр. "М. Антонович". – Лист М. Антоновича до Л. Винара від 17 лютого 1978 р.

⁸¹ Хроніка. До читачів "Українського історика" і членів УІТ // Український історик. – 1978. – Ч. 4. – С. 142-143.

⁸² Хроніка. Видавничий фонд УІТ // Український історик. – 1979. – Ч. 1-4. – С. 165.

⁸³ Хроніка. Українське історичне товариство. Будівничі української історичної науки. Видавничий фонд УІТ // Український історик. – 1981. – Ч. 1-4. – С. 240.

⁸⁴ Хроніка. Звернення з нагоди 20-ліття "Українського історика" // Український історик. – 1982/1983. – Ч. 3-4/1. – С. 180.

⁸⁵ Наукова хроніка. Видавничий фонд М. Грушевського // Український історик. – 1974. – Ч. 4. – С. 125.

⁸⁶ Хроніка // УІ. – 1982/1983. – Ч.3-4/1. – С.183.

⁸⁷ Хроніка. Українське історичне товариство. 1984 рік – рік М. Грушевського (1966 – 1934 – 1984) // Український історик. – 1983. – Ч. 2-4. – С. 196-197.

⁸⁸ Хроніка. Українське Історичне Товариство. Конференції, з'їзди, доповіді // Український історик. – 1985. – Ч. 1-4. – С. 247.

⁸⁹ УІТ видало поштову картку із знімком Михайла Грушевського // Свобода. – 8 червня 1984. – Ч. 99.

⁹⁰ Знайдено нові архівні матеріали про М. Грушевського // Свобода. – 5 квітня 1984. – Ч. 64.

⁹¹ Хроніка. Українське Історичне Товариство. Видавничий фонд Українського Історичного Товариства // Український історик. – 1985. – Ч. 1-4. – С. 251.

⁹² Там само. – С. 253.

⁹³ Архів УІТ (архів Т. Мацьківа). – Ф. "Звернення". – Лист-звернення [б.д.].

⁹⁴ Інж. В. Ростун створив 50000 Видавничий Фонд М. Грушевського // Свобода. – Ч. 198. – 15 жовтня 1987 р.

⁹⁵ Архів УІТ (архів М. Антоновича). – Ф. "Листування". – Спр. "Л. Винар". – Лист Л. Винара до М. Антоновича від 30 грудня 1987 р.

Атаманенко Алла.

Формування матеріальної бази діяльності Українського історичного товариства.

Українське історичне товариство було створене у 1965 р. в США і об'єднало істориків багатьох країн світу. Фінансова основа діяльності наукових установ діаспори багато років фальсифікувалася в Україні. Вони звинувачувалися у одержанні коштів для праці від антирадянських спецслужб. Тому в даній статті вперше проведено аналіз формування фінансової бази Українського історичного товариства.

Atamanenko Alla.

Forming of the financial base of activity of Ukrainian historical society.

Ukrainian Historical Association was founded in USA in 1965 and united historians from all over the world. Financial basis of the activity of diaspora's scientific institutions has been falsified in Ukraine for many years. They were accused of receiving money for their work from anti-Soviet intelligence agencies. Thus, in this article for the first time author analyzes financial basis formation of Ukrainian Historical Association.